

CONDIȚIILE DE DETENȚIE ÎN ROMÂNIA ÎNTRE MIT ȘI REALITATE. MOTIVUL REFUZULUI DE EXECUTARE A UNOR MANDATE EUROPENE DE ARESTARE EMISE DE AUTORITĂȚILE ROMÂNE (I)

Lector univ.dr. Simona FRANGULOIU*, Prof.univ.dr. Nicoleta-Elena HEGHEȘ**

Abstract: *In the last few years, the European courts - the European Court of Human Rights and the Court of Justice of the European Union – have provided increasingly refined interpretations of the concept of “prohibition of torture, inhuman and degrading treatment” which raises certain problems in the judicial practice of Member States and could lead to an increasing risk of impunity. This is also because the founding Treaties, together with the Accession Treaties, have the value of constitutional rules. On the other hand, in our opinion, the inappropriate conditions of imprisonment in Romania existing at the time of the judgments in question have improved and can no longer be considered as infringing this right unless in rare cases, given the efforts made by the Romanian authorities in recent years.*

Key words: *the constitutional value of certain Union legal rules; conditions of imprisonment; inhuman or degrading treatment.*

1. Considerații introductive

Încă de la demararea negocierilor de pre-aderare la Uniunea Europeană a devenit de domeniul evidenței că toată legislația națională se impune a fi adaptată noilor realități istorice, astfel încât noile angajamente asumate de statul român, unele cu valoare de norme constituționale (Tratatele fondatoare și apoi cele de aderare sau modificatoare), să aibă locul cuvenit în sistemul ordinii juridice. Acest proces a condus în mod firesc, la stabilirea și adoptarea unor principii de armonizare legislativă¹. Unul dintre domeniile de referință în care dreptul unional

---

* Lect.univ.dr., colaborator Universitatea Transilvania Brașov, formator Institutul Național al Magistraturii, simonafranguloiu@yahoo.com; <https://orcid.org/0009-0004-0659-0512>.

** CS II, Institutul de Cercetări Juridice „Acad. Andrei Rădulescu” al Academiei Române; nicoleta.heghes@icj.ro; Prof. univ. dr., Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir” din București, nicoleta.heghes@ucdc.ro.

¹ M. Duțu, *Constituția din 1923: un punct culminant al afirmării constituționalismului în România*, Studii și Cercetări Juridice Serie Nouă, Anul 12 (68) 2023, Nr. 1/2023 (ianuarie–martie), p. 21. Deși studiul a avut ca obiect Constituția din 1923, apreciem că ideile de mare valoare științifică exprimate își găsesc pe deplin valabilitatea și cu privire la noua paradigmă istorică a aderării României la familia europeană.

și normele constituționale aferente se aplică în plenitudinea lor este cooperarea judiciară în materie penală. Pentru a îngusta segmentul ariei vaste a cooperării judiciare, precizăm că obiectul studiului nostru este oferit de procedura de executare a mandatului european de arestare ca formă simplificată și accelerată a extrădării, aplicabilă doar între statele membre, procedură ce suferă permanente modificări, pe cale pretoriană, prin intermediul deciziilor pronunțate de Curtea de Justiție a Uniunii Europene. Discuțiile tot mai ample referitoare la condițiile de detenție reprezintă una dintre preocupările majore în România și în întreg spațiul unional, nu doar din perspectiva respectării drepturilor fundamentale ale persoanelor private de libertate, ci și pentru importanța covârșitoare în evoluția cooperării judiciare internaționale la nivelul statelor membre, în sensul că unele cereri de cooperare judiciară sfârșesc prin a fi respinse pe considerentul că persoanele solicitate nu ar beneficia în statul emitent, de condiții de detenție care să nu atragă supunerea acestora la tratamente inumane sau degradante.

Cu referire la vastul domeniu al cooperării judiciare internaționale ne mărginim doar la a preciza că dreptul unional are o largă aplicabilitate, nu doar prin intermediul legislației primare, ci, mai ales, prin intermediul legislației secundare. De altfel, majoritatea directivelor/deciziilor-cadru edictate în cadrul fostului Pilon III (Justiție și Afaceri Interne) au fost transpuse în legislația națională; legislația primară are aplicabilitate directă, conform Tratatului privind Funcționarea Uniunii Europene și Constituției României. De asemenea, Carta Drepturilor Fundamentale ale Uniunii Europene are aplicare directă și forță juridică egală cu cea a Tratatelor, în timp de dispozițiile art. 148 din Constituția României stabilesc caracterul obligatoriu al acestor acte.

De altfel, legea fundamentală consacră în dispoziția înscrisă în art. 22 dreptul la viață și la integritate fizică și psihică, deoarece aceasta este perspectiva esențială a conceptului „condiții de detenție” care protejează persoana deținută/arestată de supunerea la tratamente inumane sau degradante.

Se mai cuvine a sublinia că instanța de contencios european a drepturilor omului ori de câte ori examinează conceptul de „condiții de detenție” realizează evaluarea acestora prin prisma art. 3 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului și Libertăților sale Fundamentale ce prevede interzicerea torturii sau a tratamentelor inumane ori degradante, cu referiri la normele stabilite de Comitetul European pentru Prevenirea Torturii și pedepselor inumane sau degradante (CPT)². Precizăm că

---

² Comitetul pentru Prevenirea Torturii (CPT) a fost înființat în 1987 urmare a adoptării Convenției Europene pentru Prevenirea Torturii și pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante ce prevede în art. 1 instituirea acestui comitet în scopul verificării tratamentului persoanelor private de libertate în vederea întăririi, dacă este cazul, a protecției acestor persoane împotriva torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante. Activitatea acestui organism este concepută ca parte integrantă a sistemului de protecție drepturilor omului al Consiliului Europei, punând în aplicare un mecanism extrajudiciar „pro activ” alături de mecanismul judiciar reactiv existent al Curții europene a drepturilor omului. Comitetul are o funcție esențială preventivă, prin două tipuri de vizite – periodice și ad-hoc. În mod regulat sunt efectuate vizite periodice în toate Statele Părți ale Convenției.

România a semnat această convenție la data de 4 noiembrie 1993, a fost ratificată la data de 4 octombrie 1994 și a intrat în vigoare la data de 1 februarie 1995³.

Ceea ce prezintă o relevanță deosebită în prezentul demers științific este că însăși Curtea de Justiție a Uniunii Europene statuează deseori asupra acestora, dar din perspectiva instrumentelor juridice unionale ce pun în aplicare principiul încrederii reciproce și/sau recunoașterii reciproce în hotărârile judecătorești pronunțate în statele membre.

Totuși, apreciem că pentru a avea o perspectivă corectă asupra conceptului analizat și evoluției acestuia, se impune o scurtă privire istorică asupra deciziilor relevante pronunțate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului și ulterior de Curtea de Justiție a Uniunii Europene.

2. Definirea conceptului de „condiții de detenție” oferită de Curtea Europeană a Drepturilor Omului din perspectiva încălcării dreptului înscris în art. 3 – interzicerea tratamentelor crude, inumane sau degradante.

2.1. Italia – prima hotărâre pilot

Una dintre cauzele istorice în materie este hotărârea pilot pronunțată în cauza *Torregiani și alții împotriva Italiei*⁴. Reclamantii s-au plâns că 3 deținuți erau nevoiți să împartă un spațiu de 9 mp, adică 3 mp fiecare persoană; în plus, au reclamat lipsa apei calde și, în anumite situații, iluminarea total necorespunzătoare a celulelor, dar și că anumiți deținuți beneficiau de un tratament preferențial. Instanța a observat că deși normele stabilite de Comitetul pentru prevenirea torturii a stabilit că pentru fiecare deținut este necesar un spațiu personal de cel puțin 3 mp, statul italian nu respectă acest standard, la care se adaugă lipsa iluminatului, a ventilării aerului, astfel încât aceste condiții se circumscriu unor condiții inumane și degradante. În această cauză, problema structurală evocată de instanța de contencios european a fost supra-aglomerarea sistemică a penitenciarelor din statul italian ce a fost confirmată „cu claritate din textul declarației de instituire a stării de urgență la nivel național, proclamată de președintele Consiliului de Miniștri din Italia în 2010. Caracterul

---

Vizitele ad-hoc sunt organizate în acele state în care acestea par Comitetului că „sunt cerute de circumstanțe”. Vizitele pot fi efectuate în orice loc în care „persoanele sunt private de libertate de către o autoritate publică”. Astfel, mandatul comitetului acoperă zona penitenciarelor, a secțiilor de poliție pentru a cuprinde, spre exemplu, clinici de psihiatrie, zonele de detenție ale cazarmelor militare, căminele pentru azilanți sau alte categorii de străini și locurile în care tinerii pot fi privați de libertate prin decizie judiciară sau administrative. Este important de precizat că rolul comitetului rolul Comitetului nu este de a condamna statele, ci de a le asista în prevenirea reținerii și tratamentelor asupra persoanelor private de libertate. În rapoartele sale, Comitetul a descris o parte dintre elementele esențiale pe care le urmărește atunci când efectuează vizite în locurile în care oamenii sunt privați de libertate. Scopul a fost acela de a oferi o indicație clară autorităților naționale privind opinia asupra modului în care ar trebui să fie tratate persoanele private de libertate și să stimuleze, la nivel general, discuții asupra acestor probleme – <https://rm.coe.int/16806dbaa3>.

³ <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=signatures-by-treaty&treatynum=126>.

⁴ Hotărârea din 8 ianuarie 2013, <https://hudoc.echr.coe.int/eng-press#%7B%22itemid%22:%5B%22003-4212710-5000451%22%5D%7D>.

structural al problemei a fost confirmat de faptul că pe rolul Curții se aflau câteva sute de cereri care ridicau problema compatibilității condițiilor de detenție din diferite penitenciare italiene cu art. 3 (interzicerea tratamentelor inumane ori degradante) din Convenție. Curtea a decis să aplice procedura hotărârii-pilot având în vedere numărul tot mai mare de persoane potențial afectate în Italia și hotărârile în constatarea unei încălcări care ar putea rezulta din aceste aplicări”⁵.

În consecință, potrivit procedurii de urmat în cauzele pilot, instanța a solicitat instituirea unor măsuri, astfel încât, în termen de 1 an de la data rămânerii a hotărârii să existe „o cale de atac ori un set de căi de atac interne efective în măsură să ofere, conform principiilor din Convenție, o reparație corespunzătoare și suficientă în cazurile de supraaglomerare a penitenciarelor”⁶.

În cursul procedurii de monitorizare, Italia a adoptat măsuri legislative ce au avut ca scop soluționarea problemei structurale a supraaglomerării din penitenciare, sens în care a fost reformată legea privind executarea pedepselor. Aceste dispoziții oferă deținuților posibilitatea de a formula plângere la judecătorul delegat cu executarea pedepselor cu privire la condițiile materiale de detenție. De asemenea, a fost introdusă o nouă cale de atac internă compensatorie, (asemănătoare recursului compensatoriu ce a existat și în legislația română⁷) ce prevede o reparație pentru deținuții care au fost supuși unor condiții contrare Convenției europene a drepturilor omului.

2.2. Bulgaria și Ungaria

Mai târziu, prin hotărârea pilot din data de 27 ianuarie 2015⁸, instanța europeană a constatat încălcarea aceluiași text cu privire la Bulgaria: problema structurală identificată a fost aceea a căilor de atac aflate la îndemâna deținuților ce doresc să formuleze plângere cu privire la condițiile precare de detenție, iar instanțele bulgare, deși aveau la îndemână un mecanism de reparație, atunci când examinau plângerile formulate nu țineau seama și de reglementările ce interziceau tratamentele inumane sau degradante și nu exista o cale de atac efectivă. Astfel, Curtea a solicitat ca în termen de 6 luni de la data rămânerii definitive a hotărârii, instituirea unor măsuri privind fie o cale de atac, fie un set de căi de atac interne efective, atât preventive cât și compensatorii, în cazurile de condiții de detenție necorespunzătoare.

Asemănător, în hotărârea din 10 martie 2015⁹, instanța europeană a constatat că există „probleme recurente legate de lipsa spațiului personal, accesul limitat la dușuri

⁵ https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/fs_pilot_judgments_ron.

⁶ *Ibidem*.

⁷ Abrogat prin Legea nr. 240/2019 privind abrogarea Legii nr. 169/2017 pentru modificarea și completarea Legii nr. 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 1028 din 20 decembrie 2019.

⁸ Cauza Neshkov și alții împotriva Bulgariei, <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=003-4993095-6126551>.

⁹ Hotărârea din 10 martie 2015 – Varga împotriva Ungariei, [https://hudoc.echr.coe.int/eng-press#%22itemid%22:\[%22003-5032416-6183669%22\]](https://hudoc.echr.coe.int/eng-press#%22itemid%22:[%22003-5032416-6183669%22]).

și activități în aer liber, precum și lipsa intimității în momentul utilizării instalațiilor sanitare. Încălcările nu erau așadar incidente izolate, ci proveneau dintr-o problemă generalizată cauzată de o disfuncționalitate a sistemului penitenciar maghiar și de insuficiența garanțiilor disponibile împotriva tratamentelor inumane ori degradante.” Aproximativ 450 de cereri similare îndreptate împotriva Ungariei, având același obiect se aflau concomitent pe rolul Curții, ceea ce a reprezentat un indiciu concludent, în sensul unei probleme structurale recurente.

2.3. Hotărâri pilot împotriva României

În sfârșit, au existat hotărâri pilot și împotriva României. Prima a fost cea pronunțată în cauza Rezmiveș și alții împotriva României¹⁰. În esență, reclamantii au fost deținuți în penitenciarele Timișoara, Pelendava și Baia Mare, dau au fost denunțate și condițiile de detenție din penitenciarele Gherla, Aiud și Oradea. Reclamantul a susținut că: „supraaglomerarea penitenciarului (potrivit acestuia, între 1,60 m² și 2,22 m² de spațiu personal per deținut), lipsa iluminatului natural, durata scurtă a plimbării zilnice și lipsa activităților recreative. În Penitenciarul Aiud a împărțit o cameră de 20 m² cu 9 persoane, iar în camerele din Penitenciarul Oradea aerul era irespirabil din cauza supraaglomerării acute și a faptului că ferestrele erau mici (80 cm x 80 cm) și amplasate la o înălțime de 1,50 m pe un zid de 5 m înălțime... se foloseau găleți cu rol de coșuri de gunoi și că toaletele erau insalubre... spațiul destinat plimbării avea o suprafață de 80–90 m² și că era insuficient pentru cei aproape 40 de deținuți prezenți.” În cele din urmă, reclamantul a afirmat că „toate aceste condiții, combinate cu lipsa de programe socio-culturale și educative ori cursuri de formare profesională, au constituit pentru el un motiv de depresie și sentimente de umilire”.

Susțineri asemănătoare au formulat și ceilalți reclamânți. Toate acestea au fost, în parte, recunoscute de guvern, în special cele referitoare la spațiul personal alocat fiecărui deținut, determinat de supraaglomerarea spațiilor de cazare ale unităților de detenție, indicele de ocupare fiind de peste 150%, conform statisticii publicate pe site-ul Agenției Naționale a Penitenciarelor¹¹. Totuși, guvernul a susținut că se depun eforturi pentru asigurarea unor condiții mult îmbunătățite.

În această hotărâre de referință, instanța de contencios european a mai formulat câteva recomandări, inclusiv cu privire la cele deja edictate prin memorandum de Comitetul de Miniștri¹², ce conțin câteva idei diriguitoare asupra cărora atât legiuitorul, cât și practicienii, ar fi util să se aplece, deoarece scopul prezent este nu doar reducerea populației din penitenciare în România, ci și la nivel european; aceste deziderate ar fi posibil de realizat nu doar prin construirea de noi penitenciare, ci și aplicarea la o scară mai largă a măsurilor alternative la detenție, aspecte asupra cărora vom reveni pe parcursul prezentului studiu.

¹⁰ Hotărârea pilot din 25 aprilie 2017, <https://hudoc.echr.coe.int/eng-press?i=003-5698279-7228685>.

¹¹ <http://anp.gov.ro/dinamica-efectivelor>.

¹² https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/sso/SSODisplayDCTMContent?documentId=0900001680592a6c_

Astfel, în Memorandumul publicat la data de 12 februarie 2015, a evaluat măsurile generale ce fuseseră deja luate, dar și pe cele viitoare, ce aveau drept scop remedierea supraaglomerării penitenciarelor și îmbunătățirea condițiilor de detenție. În consecință, Memorandumul a oferit o evaluare realistă, deși deloc favorabilă autorităților: *„Referitor la centrele de reținere și arestare preventivă, conform concluziilor din memorandum, pe lângă faptul că erau supraaglomerate, unele dintre ele erau nepotrivite din punct de vedere structural pentru privări de libertate de lungă durată. La supraaglomerarea acută și lipsa de paturi individuale se adăuga faptul că respectivele camere erau situate în subsolul secțiilor de poliție, iar ventilația și accesul la lumina naturală erau insuficiente. Autoritățile române au fost îndemnate să asigure condiții de cazare corespunzătoare, să revizuiască sistemul de arestare preventivă în centrele de reținere și arestare preventivă, să se asigure că inculpații nu sunt deținuți pe perioade îndelungate de timp și că sunt transferați rapid în unități penitenciare. Noile măsuri prevăzute de noul Cod de procedură penală (arest la domiciliu, control judiciar pe cauțiune, amânarea aplicării pedepsei și renunțarea la aplicarea pedepsei) și menite, printre altele, să reducă supraaglomerarea din penitenciare nu par capabile să contribuie în mod semnificativ la reducerea populației penitenciare. Conform concluziilor din același memorandum, unitățile penitenciare din România continuă să fie extrem de supraaglomerate, iar condițiile materiale de aici continuă să fie precare. Extinderea gamei de măsuri alternative la pedeapsa privativă de libertate, flexibilizarea condițiilor de acces la liberarea condiționată, buna funcționare a serviciului de probațiune și continuarea proiectelor de modernizare a capacității penitenciare s-au numărat printre recomandările adresate autorităților române.”*¹³

Instanța europeană a valorificat în hotărârea analizată și rapoartele publicate la 24 noiembrie 2011 în urma vizitei efectuate în România în perioada 5–16 septembrie 2010 și 5–7 iunie 2014 de Comitetul European pentru Prevenirea Torturii care a întocmit o evaluare detaliată a situației din diferite centre de reținere și arestare preventivă ale poliției pe care le-a vizitat. Raportul menționa că: *„În majoritatea centrelor de reținere și arestare preventivă, camerele erau supraaglomerate și prost întreținute, accesul la lumina naturală și la aerisire era insuficient, iluminatul artificial era necorespunzător, toaletele nu erau complet separate, iar deținuții nu primeau articole de igienă individuală. În unele centre, deținuții primeau o singură masă pe zi, iar hrana era de proastă calitate. În alte centre, deținuții erau obligați să petreacă 23 de ore pe zi în camerele lor. În concluzie, centrele de reținere și arestare preventivă vizitate au fost considerate necorespunzătoare pentru cazarea pe termen lung a persoanelor private de libertate.”*¹⁴

Curtea a mai formulat referiri și la Cartea albă privind suprapopularea în penitenciare¹⁵, ce cuprinde recomandări pentru state privind adoptarea unor strategii

¹³ *Ibidem.*

¹⁴ *Idem* supra 12.

¹⁵ Aprobată 28 septembrie 2016 de Comitetul de Miniștri <https://rm.coe.int/16806f993a>.

pe termen lung în scopul reducerii semnificative a supraaglomerării și combaterii radicalizării din închisori, pe lângă o sporire cantitativă și calitativă a condițiilor materiale de detenție. Cartea evidențiază, printre altele, o utilizare limitată a măsurilor și sancțiunilor în folosul comunității, în pofida faptului că prin Recomandarea R (92)16 au fost îndemnate să „introducă un sistem viabil pentru a motiva instanțele să folosească mai mult aceste măsuri în locul pedepsei închisorii. Sistemul de măsuri și sancțiuni în folosul comunității poate menține echilibrul corect între protecția societății, repararea prejudiciului produs victimelor și gestionarea nevoilor de reintegrare socială a infractorilor”¹⁶.

O explicație utilă ce ar oferi multiple beneficii, în opinia noastră, pentru atingerea dezideratelor propuse este subliniată de o manieră logică și explicită în Cartea albă: „Astfel de alternative pot înlocui parțial sau în întregime condamnările la închisoare și pot include de exemplu ordine de obligare la tratament, amenzi, confiscarea de bunuri, condamnări cu suspendare legate de îndeplinirea anumitor condiții de către infractor, sancțiuni de muncă în folosul comunității și alte sancțiuni și măsuri, adesea adaptate respectivului făptuitor și circumstanțelor în care a fost săvârșită infracțiunea. Ceea ce au în comun toate aceste măsuri este faptul că infracțiunea comisă va fi sancționată cu o pedeapsă/reacție adaptată și prin urmare eficientă care poate ajuta și la prevenirea recidivei. Sancțiunile economice împreună cu acest sistem de măsuri sau ca alternative de sine stătătoare la închisoare par să fie destul de eficiente și au adesea mai mult efect asupra infractorilor decât simpla aplicare a pedepsei închisorii.”

În contextul aprecierii sistemului de măsuri propus de către instanța de contencios european în hotărârea pilot analizată, ne permitem afirmația că deși au trecut mai bine de 7 ani de la pronunțarea acesteia, totuși, orientarea instanțelor de judecată rămâne, cu predilecție, orientată către aplicarea pedepselor și/sau măsurilor preventive privative de libertate în detrimentul celor alternative. Desigur că în situațiile în care sancțiunile și măsurile alternative nu sunt suficiente și de natură a conduce la realizarea scopului acestora, devine necesară luarea sau aplicarea pedepselor sau măsurilor privative de libertate, dar aceasta ar trebui să reprezinte *ultima ratio* doar când o altă măsură mai puțin intruzivă nu este posibilă¹⁷.

Revenind la aserțiunile instanței europene, se mai cuvine a menționa că aceasta a evidențiat caracteristicile specifice ale dreptului înscris în art. 3 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului și Libertăților sale Fundamentale prin raportare la personale private de libertate: „deși măsurile privative de libertate implică de obicei pentru persoana deținută unele inconveniente, suferința și umilința survenite în cursul executării pedepsei închisorii nu trebuie totuși să le depășească în niciun caz pe cele pe care le presupune în mod inevitabil o anumită

¹⁶ *Idem supra* 12.

¹⁷ S. Franguloiu, *Necesitatea implementării totale a măsurii monitorizării electronice în cazul aplicării măsurilor alternative la detenție*, Revista de Criminologie, Criminalistică și Penologie, Studii, nr. 1-2/2021, pp. 7-17.

formă de tratament sau de pedeapsă legitimă. De asemenea, Curtea reamintește că pedeapsa închisorii nu determină pierderea, de către deținut, a drepturilor garantate prin Convenție. Dimpotrivă, în anumite cazuri, persoana privată de libertate poate avea nevoie de protecție sporită din cauza vulnerabilității situației sale și pentru că se află în întregime în grija statului. Curtea reamintește în acest context că art. 3 impune autorităților o obligație pozitivă care constă în a se asigura că orice persoană privată de libertate este deținută în condiții care sunt compatibile cu respectarea demnității umane, că modalitățile de executare a pedepsei nu supun persoana în cauză unei suferințe sau unei încercări de o intensitate care depășește nivelul inevitabil de suferință inerent detenției și că, ținând seama de cerințele practice ale detenției, sănătatea și confortul persoanei sunt asigurate în mod corespunzător”¹⁸.

În concluzie, pentru a fi aplicabile aceste dispoziții convenționale, Curtea a statuat că este necesar ca relele tratamente să aibă o anumită gravitate, ce depinde de circumstanțe multiple, cum ar fi: natura și durata tratamentului, efectele fizice ori de natură psihologică ale acestuia, precum și de alte circumstanțe personale, ca vârstă, sex, stare de sănătate, educație, astfel încât să se poată stabili cu un grad destul de ridicat de precizie dacă prin acestea s-a urmărit (sau nu) înjosirea ori umilirea victimei și în final, caracterul inuman sau degradant al acestor tratamente.

Cu privire la supraaglomerare și spațiul personal necesar fiecărei persoane custodiate, Curtea a evidențiat că: „*cerința de 3 m² de suprafață la sol pentru fiecare persoană privată de libertate (inclusiv spațiul ocupat de mobilier, dar nu cel ocupat de instalațiile sanitare) într-o cameră trebuie să rămână norma minimă relevantă pentru evaluarea condițiilor de detenție din perspectiva art. 3 din Convenție (cauza Muršić, pct. 110 și 114). Aceasta a mai precizat că un spațiu personal mai mic de 3 m² într-o cameră comună generează o solidă dar nu incontestabilă prezumție de încălcare a acestei dispoziții. Presumția în cauză poate fi infirmată prin efectele cumulate ale altor aspecte legate de condițiile de detenție, de natură să compenseze în mod corespunzător lipsa de spațiu personal; în această privință, Curtea ia în considerare factori precum durata și amploarea restricției, gradul de libertate de circulație și activitățile în afara camerei, precum și caracterul în general decent sau nu al condițiilor de detenție în locul respectiv”¹⁹.*

Referitor la condițiile materiale de detenție, instanța de contencios european a statuat că: „în cauzele în care supraaglomerarea nu era atât de mare încât să constituie de una singură o problemă din perspectiva art. 3, Curtea a reținut că alte aspecte ale condițiilor de detenție trebuiau luate în considerare la examinarea respectării acestei dispoziții. Aceste aspecte includ posibilitatea de a folosi toaletele în intimitate, aerisirea disponibilă, accesul la lumină naturală și aer natural, calitatea încălzirii și respectarea cerințelor sanitare de bază (a se vedea, de asemenea, aspectele care

¹⁸ Par. 73 al hotărârii precitate, supra 12.

¹⁹ *Ibidem*, par. 77.

decurg din Regulile penitenciare europene, adoptate de Comitetul de Miniștri...inclusiv natura și frecvența activităților social-culturale, precum și frecvența întâlnirilor cu familia, a vizitelor conjugale”²⁰.

2.4. Jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene în materie

Așa cum am amintit la începutul prezentului studiu, în ultimii ani, Curtea de Justiție a Uniunii Europene a fost chemată să ofere hotărâri în interpretarea dreptului unional pe calea cererilor pentru pronunțarea unei decizii preliminare. Obiectul acestora a fost reprezentat de interpretarea unor dispoziții ale Deciziei-Cadru 2002/584/JAI privind mandatul european de arestare din perspectiva analizării condițiilor de detenție prin raportare la drepturile conferite de Carta Drepturilor Fundamentale ale Uniunii Europene în procedura de executare a mandatului european de arestare. În spațiul unional importanța recunoașterii și respectării drepturilor și garanțiilor procesuale este esențială și din acest motiv, în procedura executării mandatului european de arestare statul de executare este obligat să se asigure că aceste drepturi au fost și vor fi respectate, inclusiv în procedura predării (ulterioară admiterii cererii de executare, s.n.), dar și din perspectiva condițiilor de detenție asigurate persoanei căutate. Este de subliniat că instituția mandatului european de arestare ca „*instituție coercitivă și instrument al dreptului procesual penal face posibil accesul la garanțiile cuprinse în Convenția Europeană a Drepturilor Omului și Libertăților sale Fundamentale*”²¹, dar și a celor prevăzute în Carta Drepturilor Fundamentale ale Uniunii Europene. Aceasta deoarece persoana acuzată sau condamnată trebuie să fie la adăpost de orice tratament discreționar sau umilitor. Așadar, puterea europeană de intervenție²², ce a fost creată prin mecanismul mandatului european de arestare, presupune ca persoana solicitată să nu fie supusă unui tratament inuman sau degradant și nici torturii, nici în statul de executare și, în egală măsură, nici în statul emitent.

Prima, dar și cea mai importantă și relevantă decizie pronunțată de instanța europeană cu referire la România (și Ungaria) este hotărâre în cauzele conexe C-404/15 și C-659/15 PPU²³ prin care s-a decis: „*Articolul 1 alineatul (3), articolul 5 și articolul 6 alineatul (1) din Decizia-cadru 2002/584/JAI a Consiliului din 13 iunie 2002 privind mandatul european de arestare și procedurile de predare între statele membre, astfel cum a fost modificată prin Decizia-cadru 2009/299/JAI a Consiliului din 26 februarie 2009, trebuie interpretate în sensul că, în prezența unor elemente obiective, fiabile, precise și actualizate în mod corespunzător care dovedesc existența unor deficiențe fie sistemice sau generalizate, fie afectând anumite grupuri de persoane ori chiar anumite centre de detenție în ceea ce privește*

²⁰ *Ibidem*, par. 78.

²¹ M. Pătrăuș, *Cooperarea judiciară internațională în materie penală. Compendium*, Editura Universul Juridic, București, 2021, p. 95.

²² *Ibidem*.

²³ Cauzele Pal Aranyosi și Robert Căldăraru, hotărârea din 5 aprilie 2016, ECLI:EU:C:2016:198, <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-404/15&language=ro>.

condițiile de detenție în statul membru emitent, autoritatea judiciară de executare trebuie să verifice, în mod concret și precis, dacă există motive serioase și temeinice de a crede că persoana vizată de un mandat european de arestare emis în scopul efectuării urmăririi penale sau al executării unei pedepse privative de libertate se va confrunta, ca urmare a condițiilor detenției sale în statul membru respectiv, cu un risc real de a fi supusă unui tratament inuman sau degradant, în sensul articolului 4 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, în cazul predării sale statului membru menționat. În acest scop, ea trebuie să solicite furnizarea unor informații suplimentare autorității judiciare emitente, care, după ce a solicitat, la nevoie, asistența autorității centrale sau a uneia dintre autoritățile centrale ale statului membru emitent, în sensul articolului 7 din decizia-cadru, trebuie să comunice aceste informații în termenul stabilit într-o astfel de cerere. Autoritatea judiciară de executare trebuie să își amâne decizia privind predarea persoanei în cauză până la obținerea informațiilor suplimentare care îi permit să înlăture existența unui asemenea risc. În cazul în care existența acestui risc nu poate fi înlăturată într-un termen rezonabil, autoritatea respectivă trebuie să decidă dacă este necesar să pună capăt procedurii de predare.”

Analiza exhaustivă a deciziei a impus cu necesitate obiectivă a se stabili dacă forța principiului recunoașterii reciproce poate fi diminuată prin pierderea încrederii pe care trebuie să o inspire statele membre din cauza unei eventuale atingeri²⁴ aduse drepturilor fundamentale pe care acestea se presupune că trebuie să le respecte, ceea ce reprezintă esența și temelia cooperării judiciare internaționale.

Avocatul General a subliniat în concluziile sale că atunci când autoritățile judiciare emitente se confruntă cu o suprapopulare carcerală generalizată care are drept consecință condiții materiale de detenție care contravin drepturilor fundamentale, „*aceste autorități trebuie să efectueze un control al proporționalității pentru a adapta necesitatea de a emite un mandat european de arestare atât la natura infracțiunii, cât și la modalitățile concrete de executare a pedepsei*”²⁵.

Anterior efectuării analizei acestei hotărâri arhicunoscute, se impune precizarea cadrului juridic în temeiul căruia instanța a pronunțat această decizie, deoarece, pe lângă Decizia-cadru a cărei interpretare s-a solicitat, o parte dintre normele juridice avute în vedere au valoare constituțională: este vorba de Tratatul privind Uniunea Europeană – art. 3 alin. 2; art. 67 alin. 1; art. 6 alin. 1,3, precum și art. 4 din Carta Drepturilor Fundamentale ale Uniunii Europene ce corespunde (formularea textului fiind identică) cu art. 3 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului și Libertăților sale Fundamentale.

²⁴ S. Franguloiu, N.E. Hegheș, M. Pătrăuș, *Interference and Effects of European Court of Human Rights Judgments in Extradition Proceedings between Romania and the United States of America*, SCIENTIA MORALITAS – International Journal of Multidisciplinary Research, Vol. 8 No. 1/2023, pp. 136–150.

²⁵ Concluziile Avocatului General Yves Bot, prezentate la data de 3 martie 2016, <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=174758&pageIndex=0&doclang=R O&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=3901524>.

Tot cu titlu prealabil, este necesară precizarea că mandatul european de arestare are rolul, în relațiile dintre statele membre, de a înlocui toate instrumentele anterioare privind extrădarea, inclusiv dispozițiile titlului III din Convenția de punere în aplicare a Acordului Schengen cu privire la aceste aspecte.

De asemenea, s-a subliniat, atât de Avocatul General, cât și de instanță, că ambele cereri s-au înscris într-un cadru oarecum special, întemeiat pe constatările deja stabilite de Curtea Europeană a Drepturilor Omului, fiind precizate și analizate hotărârile pilot anterior prezentate, precizându-se că există probleme recurente legate de condițiile de detenție în state membre.

Observând ideea și temeiul juridic ce a stat la baza analizei efectuate de Avocatul General și preluată de instanță, ne permitem alegația că este posibil ca premisa de la care s-a pornit în construirea raționamentului să fie oarecum eronată, deoarece hotărârea respectivă a fost pronunțată într-o cauză de a avut ca obiect proceduri de azil, dar analiza temeinică a acestei împrejurări (dar și a altora, avute în vedere în construcția raționamentului juridic) vor face obiectului unui alt studiu al autorilor. Susținem această idee deoarece, în opinia noastră, fără a nega precaritatea condițiilor de detenție existente la nivelul anului 2016, raționamentul Avocatului general și preluat de instanță reprezintă un veritabil sofism, în sensul că partea concludivă este dedusă din argumentul primar relativ eronat, adică a avut ca punct de plecare existența unor standarde diferite în cadrul procedurilor de azil²⁶. Aceasta în pofida faptului că Avocatul General a opinat că nu poate fi avut în vedere acest cadru legal, totuși, din lectura concluziilor prezentate de acesta²⁷, se desprinde că principiile dezvoltate în cauza N.S. și alții²⁸, sunt legate de cele care guvernează procedura mandatului european de arestare însă, acestea nu au fost avute în vedere de către instanță.

Prin intermediul întrebărilor formulate, instanța de trimitere, Curtea de Apel Hanseatică a solicitat Curții să stabilească dacă, în interpretarea art. 1 alin. (3) din decizia-cadru, autoritatea judiciară de executare a unui mandat european de arestare este obligată să predea persoana căutată, fie în scopul efectuării urmăririi penale, fie în vederea executării unei pedepse sau a unei măsuri privative de libertate, atunci când există posibilitatea ca aceasta să fie deținută, în statul membru emitent, în condiții materiale de detenție care încalcă drepturile sale fundamentale, și, dacă este cazul, în ce condiții și potrivit căror formalități trebuie să se efectueze predarea ori dacă aceasta poate fi supusă unor garanții acordate de statul emitent.

Raționamentul instanței europene a avut ca punct de plecare principiul recunoașterii reciproce pe care se întemeiază sistemul mandatului european de arestare și care, la rândul său, are drept fundament „*încrederea reciprocă dintre*

²⁶ *Ibidem*, par. 39–48.

²⁷ Par. 39–65 din concluziile Avocatului General, *idem supra* 26.

²⁸ C-411/10 și C-493/10, EU:C:2011:865,

<https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=117187&pageIndex=0&doclang=RO&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=4032859>.

statele membre cu privire la faptul că ordinile lor juridice naționale sunt în măsură să furnizeze o protecție echivalentă și efectivă a drepturilor fundamentale recunoscute la nivelul Uniunii”, în special în Carta Drepturilor Fundamentale ale Uniunii Europene.

În egală măsură, raționamentul este întemeiat și pe caracterul absolut al drepturilor fundamentale, de la care nu poate exista nicio derogare, astfel cum sunt acestea prevăzute în textele art. 4 din Carta Drepturilor Fundamentale ale Uniunii Europene și art. 3 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului și Libertăților sale Fundamentale, texte ce au formulări identice.

A mai subliniat instanța caracterul real al riscului ca odată predată, persoana solicitată să fie supusă în statul membru emitent al mandatului european de arestare unor tratamente inumane sau degradante, nefiind suficient doar simplul fapt al constatării unor deficiențe sistemice ale sistemului penitenciar legate de supraaglomerare ori condiții materiale de detenție. Afirmăția noastră este justificată de împrejurarea că este posibil ca informațiile primite „să conducă la înlăturarea existenței unui risc real ca persoana în cauză să facă obiectul unui tratament inuman sau degradant în statul membru emitent”²⁹.

Dorim să atragem atenția asupra unor aspecte esențiale, respectiv asupra împrejurării că „*simpla constatare a existenței unui risc real de tratament inuman sau degradant ca urmare a condițiilor generale de detenție în statul membru emitent nu poate conduce, în sine, la refuzul executării unui mandat european de arestare*”³⁰, fiind necesar ca instanța de executare a mandatului european să efectueze o analiză exhaustivă a existenței riscului și să solicite toate elementele de care are nevoie în această evaluare de la autoritatea judiciară emitentă și să decidă în raport de toate informațiile necesară dacă va admite cererea de cooperare sau va pune capăt procedurii de executare a mandatului european și predare a persoanei solicitate.

Argumentele instanței au fost foarte bine articulate și structurate, pornind de la caracterul absolut al drepturilor fundamentale și a oferit o interpretare judicioasă, în sensul că: „*articolul 1 alineatul (3), articolul 5 și articolul 6 alineatul (1) din decizia-cadru trebuie interpretate în sensul că, în prezența unor elemente obiective, fiabile, precise și actualizate în mod corespunzător care dovedesc existența unor deficiențe fie sistemice sau generalizate, fie afectând anumite grupuri de persoane ori chiar anumite centre de detenție în ceea ce privește condițiile de detenție în statul membru emitent, autoritatea judiciară de executare trebuie să verifice, în mod concret și precis, dacă există motive serioase și temeinice de a crede că persoana vizată de un mandat european de arestare emis în scopul efectuării urmăririi penale sau al executării unei pedepse privative de libertate se va confrunța, ca urmare a condițiilor detenției sale în statul membru respectiv, cu un risc real de a fi supusă unui tratament inuman sau degradant, în sensul articolului 4 din cartă, în cazul predării sale statului membru menționat. În acest scop, ea trebuie să solicite*

²⁹ *Ibidem*, par. 103.

³⁰ *Ibidem*, par. 91.

furnizarea unor informații suplimentare autorității judiciare emitente, care, după ce a solicitat, la nevoie, asistența autorității centrale sau a uneia dintre autoritățile centrale ale statului membru emitent, în sensul articolului 7 din decizia-cadru, trebuie să comunice aceste informații în termenul stabilit într-o astfel de cerere. Autoritatea judiciară de executare trebuie să își amâne decizia privind predarea persoanei în cauză până la obținerea informațiilor suplimentare care îi permit să înlăture existența unui asemenea risc. În cazul în care existența acestui risc nu poate fi înlăturată într-un termen rezonabil, autoritatea respectivă trebuie să decidă dacă este necesar să pună capăt procedurii de predare”³¹.

Este de discutat maniera în care autoritățile din anumite state membre înțeleg să procedeze la acordarea efectului obligatoriu al acestei decizii și dacă nu cumva, unele dintre acestea tind la exacerbarea dispoziției instanței europene, în condițiile în care unele dintre acestea, la rândul lor, nu oferă condiții de detenție conform celor statuate de instanța europeană, cunoscut fiind că și state dezvoltate au probleme de supraaglomerare și radicalizare în închisori, așa cum rezultă din istoricul hotărârilor pilot, cum ar fi Belgia, Italia, pe lângă statele Europei Centrale și de Est.

3. Condițiile materiale de detenție în România

De la momentul pronunțării hotărârilor analizate au trecut aproape 8 ani, timp în care autoritățile române au depus eforturi pe mai multe paliere, atât pentru reducerea ce tinde la eliminarea supraaglomerării, dar și pentru creșterea nivelului calitativ al condițiilor materiale de detenție.

În acest sens, autoritățile române au demarat acțiunea de modernizare a infrastructurii: astfel, în anul 2018, Guvernul României a aprobat Calendarul de măsuri 2018–2024 pentru soluționarea supraaglomerării carcerale și a condițiilor de detenție³², în executarea hotărârii-pilot Rezmives și alții împotriva României.

Planul³³ este structurat pe perioada 2018–2024, are mai multe etape și constă în crearea unui număr de 8.095 locuri noi de cazare și modernizarea a 1.351 locuri de cazare, precum și menținerea condițiilor de detenție conform standardelor, atât la nivelul camerelor de cazare, cât și la nivelul spațiilor auxiliare (holurile secțiilor, cluburi, săli de mese, cabinet medicale, săli de clasă, spații educative etc.)

În concret, conform planului, până în prezent au fost demarate activități în sensul construirii a două noi unități penitenciare, precum și lucrări de reparații curente pentru îmbunătățirea condițiilor de detenție la 2.351 camere de detenție în anul 2017 și 1.839 camere de detenție în 2018.

Prin Hotărârea de Guvern nr. 791 a fost aprobată trecerea din domeniul public al statului și din administrarea Ministerului Apărării Naționale, în administrarea Ministerului Justiției – Administrației Naționale a Penitenciarelor a imobilului aflat în localitatea Unguriu, jud. Buzău. A fost încheiată procedura de preluare de la

³¹ *Ibidem*, par. 104 și dispozitivul hotărârii.

³² <https://www.juridice.ro/wp-content/uploads/2018/01/Calendarul.pdf>.

³³ <https://anp.gov.ro/wp-content/uploads/2019/03/Raport-activitate-ANP-2018-1.pdf>.

Ministerul Apărării Naționale, urmând a fi derulate, în funcție de identificarea surselor de finanțare, etapele de proiectare și lucrări de execuție, lucrări care în prezent sunt în derulare.

În lumina *Deciziei Curții Europene a Drepturilor Omului pronunțată în cauza Mursic împotriva Croației*, lipsa spațiului minim necesar din interiorul camerelor de deținere poate fi compensată cu posibilitatea petrecerii de către deținuți a cât mai mult timp în afara camerelor de deținere.

În acest context, trebuie evidențiat faptul că, potrivit legislației interne (Legea nr. 254/2013³⁴ și HG nr. 157/2016³⁵), deținuții individualizați în regim semideschis au libertate de mișcare constând în aceea că: ușile camerelor de deținere se mențin deschise pe timpul zilei, între apelul de dimineață și apelul de seară cu excepția perioadei de servire a mesei de prânz sau alte situații operative excepționale, astfel că au acces neîngrădit la curțile de plimbare; se pot deplasa neînsoțiți în interiorul locului de deținere pe itinerarii prestabilite și în spații anume desemnate de administrația locului de deținere (de pildă, biserică, bibliotecă, magazin etc.); își pot organiza timpul liber avut la dispoziție, sub supraveghere, cu respectarea programului stabilit de administrație.

În plus, există și alte modalități de petrecere a timpului în afara camerelor de deținere, cum ar fi: perioada de timp petrecută de deținuți în familie, cu referire la persoanele care au beneficiat de recompensa constând în *permisiunea de ieșire de penitenciar*, în condițiile în care în ultimii ani a crescut numărul de deținuți care au beneficiat de această formă de recompensare.

Potrivit legii aceasta recompensă poate dura între 24 ore și 10 zile, iar practica a demonstrat că principalii beneficiari sunt tocmai deținuți individualizați în regim semideschis și deschis.

În ultimii ani a crescut numărul de deținuți folosiți la activități productive în afara camerelor de deținere, iar tendința este în continuare ascendentă. Situația este similară și în ceea ce privește activitățile socio-educative în care aceștia au fost implicați.

Raportul de activitate aferent anului 2022 întocmit de Agenția Națională a Penitenciarelor³⁶ evidențiază nu doar o creștere a numărului locurilor de cazare, ci și implementarea unor programe moderne, cum ar fi: Correctional, CHILD, 4Normality, Secure, programe în cadrul cărora au fost create alte locuri de cazare, dar și pavilion multifuncțional și bază sportivă la penitenciarul Tg. Mureș.

De asemenea, se află în derulare mai multe obiective de investiții și proiecte, constând în lucrări de reparație, obținerea avizelor de urbanism pentru construcții noi, autorizații de construire ori lucrări de mentenanță.

³⁴ Astfel cum a fost modificată prin Legea nr. 200 din 5 iulie 2023, publicată în Monitorul Oficial nr. 616 din 6 iulie 2023.

³⁵ Astfel cum a fost modificat prin Hotărârea nr. 3 din 4 ianuarie 2024, publicată în Monitorul Oficial nr. 10 din 5 martie 2024.

³⁶ <https://anp.gov.ro/wp-content/uploads/2023/03/Raport-de-activitate-ANP-2022-1.pdf>.

În ceea ce privește garanțiile acordate statelor membre care le solicită, instituția a precizat că acestea se acordă, în continuare, pentru fiecare caz în parte, nicidecum cu titlu general, în scopul evitării unor răspunsuri generalizate și respectării deciziilor anterior analizate. Astfel, Agenția precizează în raportul de activitate precizat că garanțiile acordate se subsumează cerințelor instanței europene: „în sensul că *„persoana care face obiectul unui mandat european de arestare va fi expusă unui risc real de a fi supusă unui tratament inuman sau degradant, în sensul acestui articol 4, să țină seama de ansamblul aspectelor materiale relevante ale condițiilor de detenție în care urmează în mod concret să fie încarcerată această persoană”*³⁷.

Din analiza acestor documente se poate constata o îmbunătățire continuă a condițiilor materiale de detenție, a celor de îngrijire și tratament medical, consiliere psihologică și asistență psihiatrică adecvată, concomitent cu diversificarea programelor de reinsertie socială a persoanelor deținute. Așadar, ne permitem aprecierea că eforturile depuse în ultimii ani au dat roade, că se poate constata o evoluție constantă a condițiilor de detenție sub toate aspectele, cu precizarea că niciodată mediul penitenciar nu poate oferi un confort peste ceea ce este de așteptat mediului carceral. Realitatea acestor îmbunătățiri este evidențiată în raportul de activitate pe anul 2022, precizat, care a consemnat că nu au fost constatate încălcări ale garanțiilor oferite persoanelor transferate (ca urmare a executării unor mandate europene de arestare sau extrădate) de către instituțiile abilitate să verifice respectarea acestora³⁸, cu precizarea că au fost efectuate multiple astfel de verificări, deși este păstrat rolul de benchmark³⁹ al condițiilor de detenție.

4. Transformarea condițiilor de detenție în nutshell pe cale pretoriană

De la pronunțarea hotărârii în cauzele Aranyosi și Căldăraru, precitată, Curtea de Justiție a Uniunii Europene a procedat la rafinarea condițiilor de detenție, precum și a cerințelor impuse statelor membre în cadrul procedurii de executare a mandatului european de arestare, în sensul că respectarea drepturilor fundamentale, interzicerea tratamentelor inumane sau degradante au fost duse la un alt nivel, mult rafinat și aproape prohibitiv, în sensul că unele persoane ar putea beneficia de impunitate.

De pildă, într-o cauză relativ recentă, C-699/21, E.D.L.⁴⁰, instanța europeană a creat pe cale pretoriană un nou motiv de refuz de executare a mandatului european de arestare, deși aceste motive de refuz sunt prevăzute în mod expres și limitativ de decizia-cadru, așa cum am precizat anterior.

Întrebarea preliminară adresată de instanța de trimitere a fost următoarea: „*Articolul 1 alineatul (3) din Decizia-cadru 2002/584/JAI [...], citit în lumina*

³⁷ *Ibidem*, p. 16.

³⁸ *Ibidem*, p. 17.

³⁹ Utilizat cu sensul de reper, de proces bazat de o structură comparativă a unor practici, în scopul creșterii nivelului calitativ al oricărui proces.

⁴⁰ <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=272581&pageIndex=0&dclang=RO&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=4108396>.

articolelor 3, 4 și 35 din [cartă], trebuie interpretat în sensul că autoritatea judiciară de executare, în cazul în care apreciază că predarea unei persoane care suferă de boli grave cronice și potențial ireversibile poate expune această persoană riscului de a suferi un prejudiciu grav pentru sănătatea sa, trebuie să solicite autorității judiciare emitente informațiile care permit excluderea existenței acestui risc și este obligată să refuze predarea atunci când nu obține asigurări în acest sens într-un termen rezonabil?”⁴¹.

Trebuie precizat că boala de care suferă persoana solicitată este reprezentată de tulburări psihiatrice legate inclusiv de abuzul de stupefiante din trecut, fiind condamnată de o instanță din statul solicitat pentru o infracțiune de trafic de droguri.

Situația de fapt care a generat litigiul și întrebarea preliminară: în esență⁴², la data de 9 septembrie 2019, Tribunalul Municipal din Zadar, Croația, a emis un EAW în scopul urmăririi penale împotriva lui E. D. L., care era acuzat de o infracțiune de deținere de substanțe stupefiante în vederea vânzării și a distribuiri, săvârșită pe teritoriul croat în anul 2014. Apărătorii lui E. D. L. au prezentat în fața Curții de Apel din Milano, Italia, documente medicale care atestau existența unor tulburări psihiatrice legate inclusiv de abuzul de stupefiante din trecut. În urma unei expertize medicale, a evidențiat cu privire la persoana solicitată E. D. L. „*existența unei tulburări psihotice care necesită continuarea unui tratament medicamentos și psihoterapeutic pentru a evita episoade probabile de decompensare psihică ... un risc important de sinucidere în caz de încarcerare.*” Această expertiză a concluzionat că, „*ținând seama de necesitatea de a-și continua parcursul terapeutic, E. D. L. ar fi un individ neadaptat la viața carcerală.*”. Pe baza acestei expertize, Curtea de Apel din Milano a apreciat că transferul lui E. D. L. în Croația, în executarea mandatului european, ar întrerupe tratamentul, ceea ce ar determina o agravare a stării generale de sănătate a persoanei în cauză și un risc cert pentru sănătatea sa.

În această speță, instanța europeană s-a îndepărtat de opinia Avocatului General⁴³ și a extins posibilitatea suspendării temporare a executării mandatului la refuzul de executare, adăugând astfel, un nou motiv de refuz la cele deja prevăzute de Decizia-cadru, constând în „*riscul real de reducere semnificativă a speranței sale de viață sau de deteriorare rapidă, semnificativă și iremediabilă a stării de sănătate a persoanei solicitate*”⁴⁴ care nu poate fi înlăturat într-un termen rezonabil. Totuși, a adăugat Curtea, dacă acest risc „*poate fi înlăturat într-un astfel de termen, o nouă dată a predării trebuie să fie convenită cu autoritatea judiciară emitentă.*”

⁴¹ *Ibidem.*

⁴² *Ibidem.*

⁴³ Concluziile prezentate de Avocatul general Manuel Campos Sanchez Bordona, <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=268241&mode=req&pageIndex=1&dir=&occ=first&part=1&text=&doclang=EN&cid=3122885>.

⁴⁴ <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=CDACAD4C9C3CA3FEFF2A8C686F8607F1?text=&docid=272583&pageIndex=0&doclang=RO&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=1863728>.

(*considerentul 55*). În opinia noastră, această extindere a listei motivelor de refuz ar putea conduce la apariția unui risc de impunitate și implicit, la apariția unui risc pentru siguranța publică, din moment ce s-ar putea aprecia că dacă o persoană urmărită sau condamnată nu poate fi predată pe considerentul că „*din cauza consumului de droguri nu poate suporta mediul carceral și ar exista astfel, un risc ridicat de suicid, adică acel „risc real de reducere semnificativă a speranței sale de viață sau de deteriorare rapidă, semnificativă și iremediabilă a stării sale de sănătate”, cu atât mai mult cu cât este de notorietate faptul că a crescut semnificativ consumul de droguri la persoane de toate vârstele, în special la tineri*”⁴⁵. Cu toate acestea, ar trebui ca persoana solicitată să fie grav bolnavă pentru a beneficia de incidența acestei excepții la executarea mandatului, consecutiv imposibilității de a face dovada înlăturării acestui risc într-un termen rezonabil.

Așa cum am precizat într-un studiu anterior⁴⁶, în situația în care persoana solicitată se opune predării invocând motive legate de condițiile de detenție și implicit posibilitățile de tratament pe durata detenției pentru afecțiunile dovedite ale persoanei solicitate, autoritatea de executare urmează a lămuri temeinicia și veridicitatea celor susținute adresând solicitări de informații suplimentare autorității de executare în legătură cu acestea, etapă menționată de jurisprudența CJUE. Principiul încrederii reciproce se opune, în opinia noastră, ca o autoritate judiciară de executare să prezume automat, din oficiu și fără efectuarea unor verificări minimale, precaritatea condițiilor de detenție din statul emitent, fără a efectua consultări obligatorii cu statul emitent. Etapa consultărilor este prevăzută ca una obligatorie în jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene.

Nu în ultimul rând, trebuie să menționăm și hotărârea recentă a instanței europene în cauza C-261/22⁴⁷ care a constatat că situația unei mame cu un copil mai mic de un an trebuie privită cu delicatețe și a formulat următoarea interpretare: „*articolul 1 alineatele (2) și (3) din Decizia-cadru 2002/584, citit în lumina articolului 7 și a articolului 24 alineatele (2) și (3) din cartă, trebuie interpretat în sensul că se opune ca autoritatea judiciară de executare să refuze predarea persoanei care face obiectul unui mandat european de arestare pentru motivul că această persoană este mama unor copii de vârstă mică care conviețuiesc cu ea, cu excepția cazului în care, în primul rând, această autoritate dispune de elemente care demonstrează existența unui risc real de încălcare a dreptului fundamental la respectarea vieții private și de familie al acestei persoane, garantat la articolul 7 din cartă, și a interesului superior al copiilor săi, astfel cum este protejat la articolul 24 alineatele (2) și (3) din cartă, ca urmare a unor deficiențe sistemice sau*

⁴⁵ S. Franguloiu, *Creation of a New Ground for Refusal of Execution of the European Arrest Warrant by Case-law: the Existence of a Serious, Chronic and Potentially Incurable Disease – A Possible Impunity? Effects on Public Safety*, în *International Journal of Legal and Social Order*, vol. 3, nr. 1, 2023, pp. 115–130 https://www.cedsara.ro/ijlso_

⁴⁶ *Ibidem*, p. 120.

⁴⁷ <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=280774&pageIndex=0&dclang=RO&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=54508>.

generalizate în ceea ce privește condițiile de detenție a mamelor cu copii de vârstă mică și de luare în îngrijire a acestor copii în statul membru emitent și, în al doilea rând, există motive serioase și întemeiate de a crede că, având în vedere situația lor personală, persoanele în cauză vor fi expuse acestui risc ca urmare a unor astfel de condiții”⁴⁸.

Dar analiza acestei ultime hotărâri în materie (la data redactării prezentului demers științific) va face obiectul unui alt studiu, deoarece ridică probleme privind potențiala existență a unui risc de impunitate, la fel cum se desprinde și din analiza hotărârii precitate, pronunțate în cauza E.D.L.

5. Concluzii

Din maniera de abordare a situației de fapt și a normelor juridice aplicabile, afirmăm că ar putea exista mai degrabă o apropiere a dreptului unional de teoria solidarismului analizată în doctrină cu o profunzime rară a idelilor de mare valoare exprimate⁴⁹, deși prezentul studiu nu permite aprofundarea acestei idei, de dragul exprimării unor idei juridice cu acuratețe, va fi abordată în următorul studiu pe aceeași temă a autorilor.

Totuși, ne permitem afirmația că rafinarea calității condițiilor materiale de detenție ar putea pune probleme serioase în practică legate de riscul de impunitate și transformă această instituție într-o *nutshell*.

---

⁴⁸ *Ibidem*.

⁴⁹ T. Avrigeanu, „«Dreptul trebuie să fie social» Otto von Gierke și solidarismul constituției din 1923 (I)”, *Studii și Cercetări Juridice, Serie Nouă*, Anul 12 (68) 2023, Nr. 1/2023 (ianuarie-martie), pp. 59–73.